

relieffel megérthessük. A modellek sorában feltétlenül meg kellett volna emlékezni a fizikai földrajzi jelenségeket és tényeket (gyűrődés, vetődés stb.) szemléltető eszközökről.

A másik értekezés tartalmában, átgondoltságban és így értékben messze marad az imént ismertetettől. Eredetileg a tanári karnak egyik módszeres értekezletén hangzott el, azután kibővült és így látott nagyobb nyilvánosságot. Sokkal jobb lett volna azonban, ha megmarad, mint annyi száz rokon célzattal készült testvére, a tanári értekezletek jegyzőkönyveinek hasábjain. Első kifogásunk, hogy nem egységes s ennek következtében nem tartalmazza, amit címe után ígér. Tartalmilag különben négy részre oszthatjuk: 1. a földrajz lényege és nevelő értéke, 2. közvetlen a háború előtti, alatti és utáni időkből származó különféle földrajztervtanvi javaslatok ismertetése, 3. a jelenlegi tanterv, a hozzá készült utasítás és a kettőn alapuló tankönyv bírálata és végül 4. az alapfogalmak tanításáról, a térkép használatáról, kirándulásról stb. igazán csak néhány jegyzet. Természetes, hogy ennek következtében az első rész közhelyek sorozata, a második valami földrajzpedagógiai munka megfelelő történelmi fejezetében talán helyet foglalhatna, hiszen ha ma kellene valami új tantervet készíteni, azokat a javaslatokat már az illető szerzők sem nyujtanák be, mert akkorát haladt azóta a világ. A harmadik rész semmi körülmények között sem idevaló. Tantervet, utasítást és tankönyvet szabad és kell bírálni. Kötelessége ez a tanárnak is és van is rá helye és módja. Ott vannak a különféle szaklapok, egyesületek (például a Magyar Földrajzi Társaság Didaktikai Szakosztálya), különböző értekezletek (módszeres, főigazgatói stb.), de ezt a munkát az Értesítőben elvégezni: elhibázott eljárás. Minden utasítás és módszertani munka ugyanis azzal kezdődik, hogy tanítványaink előtt, bármennyire is más felfogásunk van, mint a tantervnek, utasításnak és tankönyvnek, azokat tekintélyként kell elismernünk és nem szabad kritizálásukkal tanítványaink lelkivilágában káros következményeket előidézniük. Ami helyes és találó a szaklapokban, egyesületekben és tanári értekezleteken, az nem való minden esetben az Értesítő révén a diákságnak és az iskola iránt nem egyszer ellenszenvet érző szülőknek kezébe. Márpedig az Értesítő első olvasói ők. Különben is a mai utasítások a tanárnak annyi szabadságot biztosítanak, hogy ilyesféle panaszokat igazán kár kinyomatni. Hasonlóan az ilyen színezetűeket is: „A nagyobb kirándulásokra legalább a 75%-os vasúti kedvezmény megadását kellene biztosítani. Még így is sok lenne vidéki, szegényebb tanulóinknak.“ (32. l.) Ezek a panaszok mindnyájunk előtt ismeretesek és a földrajz módszertanához édes-kevés közül van. *Karl János.*

Kiss Sándor: Az elemi iskolai számtan- és mértan tanítás módszere. Vezérkönyvül tanítónövendékek és tanítók számára. A szerző kiadása. Borbély Gyula könyvnyomdája, Mezőtáron. 1932. (102 l.) — Ára 2:50 pengő.

Az elemi iskolai számtan tanítás módszere az utolsó évtizedek alatt meglehetősen kialakult, ezért elég könnyű is rendszerbe foglalni. Mégis csodálatosképpen olyan számtan tanítási módszertan vagy vezérkönyv, mely az elemi iskolai számtan tanítást kimerítően tárgyalná, eddig magyar nyelven nem jelent meg.

Ez a könyv sem az. Címében benne van a „számtanítás módszere“; de a könyv tartalma ezt a címet nem fedi. Inkább utasítástervezetnek lehetne tekinteni. Addig, amíg a népiskolai Utasítás nem jelent meg, ilyen értelemben lehetett volna is értéke, de ezzel a könyvvel egyidejűleg a népiskolai Utasítást is kiadta a közoktatásügyi minisztérium, emiatt a könyv nagyot veszített értékéből és hasznosságából. Pedig vannak benne hasznos utasítások és eljárások is. Az általános elveket ugyan nagyon szűken és teljesen egyénileg állította össze, de amit mond, helyes, gyakorlati, csak hiányos. Az egyes osztályok anyagának tanításáról írt fejezetek határozottan helyes alapfogalatokból indulnak ki. Jól csoportosítja az elvégzendő műveleteket és helyesen látja az alkalmazandó módszert is. Ezt a részt haszonnal forgathatják az elemi iskolai tanítók is. A mértani rész, mely a könyvnek 1931-ben megjelent első kiadásából teljesen hiányzott, kevésbé sikerült. A bevezetésében bírálja a népiskolai tantervnek mértani anyagát, különösen a felosztását. A felhozott érveket, mikor az új tanterv megjelent, mások is hangoztatták; azóta a tapasztalat igazolta a tanterv által követett sorrend helyességét. De nem is szabad egy vezérkönyvben, — mely mindenkor a meglévő tantervhez kell, hogy illeszkedjék, — ilyen nagymérvű átcsoportosítást hajtani végre, mint a szerző tette; különösen, ha az a könyv tanító- és tanítónőképző-intézetek V. osztályában a számolás- és mérés tanítás vezérfonalául akar szolgálni. Például a kocka ismertetését a IV. osztály helyett a VI. osztályba tette át. Ezzel azonban a módszer is lényegesen megváltozik, mert egészen másként járunk el, ha a kockát a IV. osztályban tanítjuk, mint ha a VI.-ban. A szerkesztő-rajzolásnak a népiskolai mértan tanítás alapjává tétele téves, ugyancsak hibás elgondolás a mértan tanításban a képletek alkalmazása; ezt a népiskolai tanítási módok nem engedik meg. Az I. osztály anyagát jól dolgozza fel, a II. osztályában a szögek rendszeres ismertetése korai, egyebekben jó. A III. osztály anyagának feldolgozása is jó. A IV. osztályé teljesen hibás, emlékeztet a régi szintetikus geometriák tárgyalási módjaira; ennek a népiskolában nem lehet teret adni. A rombold bevezetése felesleges, a szerkesztési módok ismertetése nem az elemi iskolába való. A háromszög területe megállapítható a téglalap területéből is, ezért nem szükséges a rombold ismertetése. A földmérési problémák megoldása a IV. elemi osztályban korai, ezért tette a tanterv is hátrább. Az V. osztály anyagát helyes elgondolással dolgozta fel. A VI. osztály anyagába olyan részt is felvett, mely a tantervben nincs meg, így a henger, árok stb. térfogatát. Ez gyakorlati szempontból helyes lenne, de a tanterv a túlterheléstől való tartózkodásból mellőzte. A szerző nem mindig használja a tanterv elnevezéseit, például mindig számtant és mértant ír a hivatalos *számolás* és *mérés* helyett, az V. elemi osztályban a számok négyzetéről beszél. A logikus haladásra való törekvése azonban dicséretet érdemel.

Kiss József.

Georg Kerschensteiner: Theorie der Bildungsorganisation. 1933, VIII + 268 l.

A nemrég elhunyt szerző egyike korunk kimagasló pedagógusainak, aki átfogó felkészültséggel, az elmélet és gyakorlat szintéziséből fakadó önálló gondolkodással, a történeti fejlődésnek és a jelen követelményeinek figyelembe-